

We zeggen het maar even voor de zekerheid: printen is alleen toegestaan voor persoonlijk gebruik. Het is niet supersympathiek om dit artikel te verspreiden. Sterker nog: het is verboden. Gelukkig is het heel eenvoudig om anderen een Blendle-linkje te sturen. Delen kan dus altijd!

28-06-2022

vandaag · 10 minuten lezen

De verloren generatie

Er is veel te doen om boomers en millennials, maar de tussenliggende lichter blijft vaak onderbelicht: generatie X, ook wel de verloren generatie. ‘No future’ was ooit hun leus. Nu X’ers gemiddeld een halve eeuw oud zijn, kunnen we de balans opmaken. ‘Het X-gevoel was als worstelen tussen punk en disco.’

Door Bina Ayar

Hoe ziet het jaar 2035 eruit? Die vraag stelden onderzoekers in 1987 aan meer dan duizend jongeren tussen de 12 en 24 jaar. Volgens ruim twee derde van de respondenten is de natuur dan nog meer verpest. Ook verwacht 61 procent dat er in dat jaar nog altijd honger is, terwijl 70 procent denkt dat er nog steeds oorlogen gevoerd zullen worden. De meeste verwachtingen blijken realistisch; vrijwel niemand denkt dat de mensheid 48 jaar later aan aids zal zijn bezweken. Ook weet bijna iedereen dat auto’s in 2035 niet zijn vervangen door ruimtevaartuigen en dat we dan nog steeds verschillende talen spreken. Verder gloort er gezonde doom and gloom; slechts zeven procent vermoedt dat mensen gelukkiger zullen zijn dan nu, terwijl bijna een op de tien jongeren ervan uitgaat dat de wereld binnen vijftig jaar helemaal niet meer bestaat.

Toen dat onderzoek plaatsvond, bestond internet nog niet. Aids stond garant voor een doodsvonnis en niemand deed moeilijk over de opstijgende geur van joints uit coffeeshops in de nabijheid van scholen. Wie scholier of student is, krijgt les van boomers. In de albumtoptien prijken onder meer Sign o’ the Times van Prince, The

Joshua Tree van U2 en de soundtrack van Miami Vice. De bestverkochte singel in dat jaar is Sailin' Home van Piet Veerman. Achter het IJzeren Gordijn gonzen de woorden perestrojka en glasnost.

De jongeren van toen – veertigers, vijftigers en jonge zestigers van nu – heten generatie X. In Amerika en op het internet beslaat 'Gen X' iedereen die geboren is tussen 1960 en 1980. De generatie dankt zijn naam aan de cultroman Generation X – Tales for an Accelerated Culture van Douglas Coupland uit 1991, al gebruikte Robert Capa de term eerder voor een foto-essay over ontwortelde jongeren na de Tweede Wereldoorlog. In Couplands roman staat X voor 'een jonge generatie die zich doelbewust verscholen houdt', vooral voor de normen van de moderne samenleving.

In Nederland wordt naar het model van generatiesocioloog Henk Becker binnen generatie X onderscheid gemaakt tussen de verloren generatie (1955-1970) en de pragmatische generatie (1970-1985), ook wel de patatgeneratie, zapgeneratie of MTV-generatie genoemd. In de volksmond en in media lopen de generatiebegrippen meestal door elkaar. Zo krijgen X'ers nu ze ouder zijn ook weleens 'OK boomer' naar het hoofd geslingerd, terwijl sommige ouderen millennials de patatgeneratie noemen, ook al zijn verwijzingen naar quinoa waarschijnlijk accurater.

Socioloog Bram Peper van de Universiteit van Tilburg zegt dat de indelingen niet te strikt genomen moeten worden. "Generatieordeningen zijn vaak gecentreerd rond grote gebeurtenissen. De jaren zestig eindigen bijvoorbeeld niet op 31 december 1969. De Vietnamoorlog, een bepalende gebeurtenis voor die tijd, was pas in 1975 voorbij." Generaties worden gevormd door gezamenlijke historisch-maatschappelijke ervaringen tijdens de formatieve fase, de periode van het vijftiende tot vijfentwintigste

levensjaar. “De geboortecohorten delen gemeenschappelijke kenmerken, maar verschillen tussen generatiegenoten onderling zijn nog altijd groter dan die tussen de generaties.”

Voor zijn boek *Na de revolutie – Kind van de jaren zeventig*, over ‘zijn’ verloren generatie, hanteert cultuurwetenschapper en hoogleraar literatuurwetenschappen Jan Konst wel de indeling van Becker, de *pater familias* van de Nederlandse generatiesociologie, die geïnspireerd werd door generatietheoreticus Karl Mannheim. “Wij groeiden op in de vooruitstrevende vrijheid-blijheid-jaren-zeventig met het idee dat alles kan. Om vervolgens als jongere op de jarentachtigarbeidsmarkt te worden geconfronteerd met de economische crisis en de rauwe werkelijkheid van werkloosheid. De verloren generatie is getalsmatig ook groter dan de generatie erna, die bovendien vaker door de babyboomers is opgevoed.”

In Douglas Couplands roman *Generation X* staat X voor ‘een jonge generatie die zich doelbewust verscholen houdt’ voor de normen van de moderne samenleving.

Zijn lichting is genoemd naar de woorden van koningin Beatrix, die in haar kerstrede van 1985 zei dat voorkomen moest worden dat een hele generatie verloren zou gaan. Konst: “Begin jaren tachtig was er tien procent werkloosheid; voor het eerst hadden we ook jeugdwerkloosheid. Elke generatie heeft recht op kansen en nieuwe mogelijkheden, zei de koningin.

Geen enkele generatie mag verloren zijn, zei ze. Dat is goed gekomen, want tegenwoordig haalt niemand het in zijn hoofd om mijn leeftijdsgenoten verloren te noemen.”

De cijfers spreken voor zich: “Zestig procent van mijn generatie doet het beter dan de eigen ouders, die vaak geboren werden tussen 1930 en 1940 en daarom tot de stille generatie worden gerekend. Dertig procent doet het even goed. Door ontwikkelingen als deindustrialisatie en de oliecrisis stonden onze jeugdijaren in het teken van economische malaise. We dreigden de boot te missen, maar dankzij de economische hausse en de zzp-cultuur die daarop volgde, hebben we het gered.”

Zijn lichting heeft ook geen last van de babyboomers die te lang op goede posities blijven zitten om vervolgens te worden opgevolgd door millennials, zegt Konst, die sinds de jaren negentig in Berlijn woont en daar aan de Freie Universität literatuurwetenschap doceert. “Dat speelt meer bij de pragmatische generatie. Die zijn getalsmatig kleiner en moeten met een kleinere groep ook de kosten van de pensioenen van de babyboomers ophoesten.”

Konst: “Generationengerechtigheid is in Duitsland een hot item. Er is hier een levendige discussie over acties rond milieubeleid of pensioenhervormingen die verschillende generaties raken. Mijn generatie beslaat bijvoorbeeld electoraal de grootste groep. De vraag is of dat eerlijk is. Wat mij betreft kan de leeftijd waarop gestemd wordt daarom omlaag.”

Economisch is hij als ‘late babyboomer’ niet verloren, maar het levensgevoel blijft: “Ik heb altijd behoefte aan een zekere economische houvast. En ik luister nog graag naar de muziek van de jaren zeventig, de jaren waarin ik muzikaal gesocialiseerd ben. Het verloren gevoel van mijn generatie is wel anders dan de verlorenheid van de huidige twintigers die worden geconfronteerd met wereldwijde issues rond corona, klimaatproblemen of woningnood. Wij hadden het idee dat als we maar enorm ons best deden, het wel

goed zou komen. De verlorenheid van de nieuwste generatie heeft een meer collectieve dimensie.”

In Na de revolutie verhaalt hij over zijn persoonlijke familiegeschiedenis in Baarn, in het perspectief van tijd. Het boek start in zijn geboortjaar 1963 en eindigt in 1983, wanneer hij twintig is. Konst noemt zijn boek een kleine cultuurgeschiedenis van de jaren zeventig en vroege jaren tachtig. Zijn tijdperk staat in het teken van ontzuiling, ontkerkelijking en bevrijding. Het ‘maatschappelijke midden’ bestormt de universiteiten. Vrouwen betreden massaal de arbeidsmarkt, soms ‘tot jaloezie van vroegere generaties vrouwen’, die – zoals zijn moeder – zodra het kon ook voor betaald werk kozen.

En Nederland wordt door grote migratiegolven, zoals na de onafhankelijkheid van Suriname, ‘diverser’. Rode draad is de tegenstrijdigheid tussen de ontwikkeling van het individu en gemeenschappelijke herinneringen die hem en zijn leeftijdsgenoten mentaal vormden. Herinneringen aan het ontlopen van de militaire dienstplicht, blauw van de rook staande artsenpraktijken en frustratie over het WK van 1974.

Het individualistische ik-tijdperk brengt vrijheid én vervreemding. Misschien kenmerkt tegenstrijdigheid ook de gouden jaren van de X-generatie. Konst: “Als ik het X-gevoel moet beschrijven, is het iets als worstelen tussen punk en disco. Ergens op die glijdende schaal zocht je je plek.”

Volgens Henk Becker kent iedere generatie pechvogels en geluksvogels, maar gaat het bij sommige geboortecohorten om relatief veel pechvogels of geluksvogels. Algemene conclusies trekken over kansen is desondanks een precaire kwestie. Naast individuele lotsspelingen spelen tal van andere sociologische kenmerken, zoals etniciteit en sociaaleconomische status, een rol bij

kans op geluk. Bovendien geldt, vrij naar Tolstoj, dat alle gelukkigen op elkaar lijken en iedere ongelukkige op zijn eigen wijze ongelukkig is.

Collectieve identiteiten zijn principieel in tegenspraak met individuele ervaringen, zegt Konst. “We willen allemaal uniek zijn, maar ook erbij horen. Het is een rijkdom om gedeelde ervaringen in de tijd te onderzoeken, het verbindt mensen. Het is als thuiskomen in de tijd, samen met leeftijdsgenoten. Ja, in die zin heeft het generatiegevoel ook iets romantisch.”

Hoe groter de gebeurtenissen in de formatieve jaren, hoe bepalender voor de identiteit, denkt Konst. “Ik heb een keer de boeken onderzocht van alle auteurs die tijdens de Tweede Wereldoorlog twintig waren. Zonder uitzondering speelt bij eenieder van hen de oorlog een rol in het werk.” Sociologisch is niet alles te verklaren via de vormende jaren; in de literatuur denken we wel graag in generaties auteurs die tegelijkertijd op de markt komen, zegt Konst. Zo staat de groep schrijvers die debuteerde in de nihilistische jaren negentig bekend als de ‘generatie Nix’, onder wie Ronald Giphart. De jaren negentig zagen ook het debuut van een groep schrijvers van buitenlandse afkomst zoals Abdelkader Benali en de inmiddels overleden schrijvers Naima El Bezaz en Hafid Bouazza.

Volgens Konst hebben oudere X'ers zich literair minder duidelijk gedefinieerd: “De Nederlandse literatuur stond nog lang in het teken van de Grote Drie en de naweeën van de Tweede Wereldoorlog. Misschien is Gimmick! van Joost Zwagerman wel het verlorengeneratieboek. Als er een thema is dat past bij de ‘verloren schrijvers’, is het het verloren gaan van de grote verhalen.”

Voor sociologen is het vooral belangrijk of iemand zichzelf tot een generatie rekent, zegt socioloog Bram Peper, die iedere vrijdagavond

ook de Funk & Soul Nite presenteert bij Omroep Delft. “In het onderzoek van Becker wordt het eigen generatiegevoel achterwege gelaten. Uit latere onderzoeken van het CBS en het boek Mijn generatie uit 1998 van drie Tilburgse sociologen blijkt dat driekwart van de Nederlanders zich tot een generatie rekent.”

De verloren generatie omschrijft zichzelf vaak via waarden als vrijheid en individualisme, terwijl zowel de verloren als de pragmatische lichter stijlenmerken als disco, new wave of house gebruikt voor zelfidentificatie. “Muziek en kleding zijn belangrijk in je formatieve jaren,” zegt Peper, die in 1966 werd geboren. “Je herinnert je altijd wat je als puber ‘gaaf’, ‘cool’ of ‘ziek’ vond. In onze tijd kwamen nieuwe muziekstijlen op, maar was het nog niet zó versplinterd als nu.

Pas vanaf de jaren negentig kreeg je kruisbestuivingen.

Bovendien: jarentachtigmuziek is gewoon fenomenaal, denk aan Doe Maar. Zelf ben ik een muzikale omnivoer, maar als ik muziek uit de jaren tachtig luister, vind ik nummers die ik toen niet goed vond nu vaak wel mooi omdat ze bepaalde herinneringen oproepen.

Daar zijn wel grenzen aan, je kunt moeilijk stellen dat Milli Vanilli goede muziek is.”

Onder Pepers vakgenoten maakt generatieonderzoek vaker plaats voor andere populaire sociologische thema's, zoals 'gender' en 'identiteit'. Naast sociologen houden marketeers zich bezig met generatiekenmerken, evenals mensen die arbeidsrelaties onderzoeken. Zo zou generatie X de verbinder zijn op de werkvloer.

Toch worden er ook hier kanttekeningen geplaatst, omdat generatie-indelingen niet eenduidig worden gehanteerd of 'ongewenste labels' opleveren.

Voor kansen op de sociale ladder zijn volgens Peper sociaaleconomische factoren bepalender dan geboortecohorten. “Ook voor waarden geldt dat de verschillen tussen generatiegenoten groter zijn dan de verschillen tussen generaties,” zegt hij. Dat wil niet zeggen dat mensen zich niet herkennen in gemeenschappelijke karakterisering. Peper: “Iedereen kent de kenmerken. X wordt geassocieerd met cynisme en jarentachtigdoemdenken. Het is de generatie van punk en no future. Tegelijkertijd komt hedonisme à la decadente disco op. De verloren generatie wordt gezien als zelfredzaam, de pragmatische patatgeneratie is gericht op zelfontplooiing en ‘zapt’ tussen waarden. Verder is het klagen over nieuwere generaties, en vooral het verwijt dat ze lui zijn, van alle tijden.”

De patatgeneratie dankt haar naam aan een opmerking van Leo Beenhakker, die in 1989 jonkies in zijn team, onder wie Frank en Ronald de Boer, gemakzuchtig noemde. Omdat het met het arbeidsethos van de generatie toch goed zat, werd dat later de pragmatische generatie. Sinds de protestgeneratie – de boomers – is er een nieuwe klacht over ‘de jeugd van tegenwoordig’, namelijk dat ze te braaf zijn. Op internet gaan regelmatig memes rond van bierdrinkende kinderen met daarbij de tekst: “The last great generation before all you sissies were born.”

Peper: “Boomers verweten ons dat we niet maatschappelijk geëngageerd waren, maar wij gingen massaal de straat op om te protesteren tegen kernwapens en kruisraketten. Millennials zeggen dat we geen problemen hadden, maar we hadden zure regen, aids en full blast Koude Oorlog.”

Generaties worden vaak gedefinieerd via de voorhoede, zegt Peper. “De dolle mina’s staan symbool voor het feminisme van de jaren zeventig, maar lang niet iedereen was toen zo geëmancipeerd. Net

zoals dat alleen ná de oorlog iedereen in het verzet had gezeten. Voor onze generatie geldt ook dat niet iedereen meeliep in grote demonstraties, of naar Berlijn reisde om de val van de Muur te vieren.”

Zelf voelt hij zich verwant met de pragmatische generatie. De tijd dicht ook de verschillen tussen generaties: “Jij bent van 1972 en ik van 1966. Op de middelbare school zouden wij niet met elkaar zijn omgegaan, nu voelen we ons allebei X’ers en hebben we alleen al bij het noemen van Mel & Kim of Rick Astley allebei een grote glimlach op onze mond.”

Terugkijken gaat gepaard met nostalgie: “Het is alsof je op een feestje met vreemden bent en ineens ontdekt dat iemand uit dezelfde buurt komt. Gezamenlijk herinneringen ophalen verzacht de eenzaamheid van het nu. Dat is waarom stokoud worden niet altijd leuk is. Als je als enige van je generatie over bent, heeft niemand ‘jouw tijd’ meegemaakt. Jongeren kunnen kennismaken van dat verleden, maar dat is niet hetzelfde als dat je allebei op Spargo hebt gedanst in de disco.

“Je kunt het verleden ook romantiseren. Al die keren dat je mistroostig naar buiten keek en omdat er niets te doen was de Hitkrant voor de vijftiende keer las, vergeet je meestal. Ik vind het ook goed dat er nu aandacht is voor problemen waar vroeger geen oog voor was.”

‘Time waits for no one’, zegt het lied van The Rolling Stones, die bekendstaan als muzikale generatieverbinders. Met het verstrijken van de tijd veranderen waarden soms. In de praktijk zijn veel X’ers inmiddels even braaf als millennials. Zelfs sommige boegbeelden van de protestgeneratie gedroegen zich tijdens de coronacrisis autoritair,

zoals Neil Young, die eiste dat Spotify de podcast van Joe Rogan zou verwijderen.

Voormalige helden vallen van hun voetstuk. Sommigen zijn teleurgesteld als een favoriete artiest geen afstand neemt van Poetins politiek, anderen raken gedesillusioneerd omdat hun rockhelden mainstream opvattingen hebben. Of doodgaan. Bij coming of age horen desillusies. Heeft onze generatie wel echte boegbeelden? “Vaak zijn onze idolen muzikanten, of voetballers als Marco van Basten. Anderen zullen misschien Mark Rutte een succesvolle X'er noemen, of zakenlui als Jeff Bezos. Of Elon Musk.”

Als X staat voor nuchterheid en warsheid van labels, dan is de behoefte aan meer X in de mix begrijpelijk.

Ook minder prominente vertegenwoordigers van X doen het goed, qua arbeidsparticipatie bijvoorbeeld. Vooral over de vrouwen van de verloren generatie wordt tegenwoordig jubelend gedaan. Zo typeerde New Skool Media vitale vijftigplusvrouwen als de elastieken generatie, waarbij de 'e' ook staat voor 'eigenzinnigheid', 'energie' en 'emancipatie'.

Nu doem à la 'laat maar vallen dan, het komt er toch wel van' heeft plaatsgemaakt voor dwang van wereldverbeteraars, is het niet vreemd dat generatie X tegenwoordig, vooral op internet, een bescheiden herwaardering geniet. Als X staat voor nuchterheid en warsheid van labels, dan is de behoefte aan meer X in de mix begrijpelijk.

Ondanks voortdurende crises zijn zowel Konst als Peper optimistisch over de toekomst. De hypotheeken zijn deels afbetaald en er is nog een redelijke pensioenregeling, zeggen ze. Konst: “Al geldt dat niet

voor de vele zzp'ers onder de generatie en zijn de regelingen minder riant dan voor boomers." Over doorgeslagen digitalisering en toegenomen controlezucht maakt hij zich geen grote zorgen: "In Duitsland speelt dat minder. Hier begrijpen ze dat je de overheid niet oneindige controlemogelijkheden moet geven."

Peper: "De huidige twintigers dreigen de eerste generatie te worden die het minder goed krijgt dan de eigen ouders. Voor ons zien de randvoorwaarden om op een redelijke manier de toekomst door te komen er goed uit. Bovendien heb ik alle vertrouwen in de generaties die na mij komen. Zij zijn gerechtigd om dezelfde onzin mee te maken en dezelfde fouten te maken die wij hebben gemaakt."

Generatiedenken hangt nauw samen met de kijk op de geschiedenis. Vroeger was niet alles beter, maar ook niet slechter. Als de geschiedenis zich in golfbewegingen voltrekt, dan voert de zeitgeist ons ooit weer terug naar onze tijd, al was het maar via nostalgisch verlangen. Zo niet, dan redt de generatie zich ook wel. Dat hebben we altijd zo gedaan.

Deel gratis met een vriend!

Als je dit artikel deelt met een vriend zonder Blendle, kan die het gratis lezen. Spread the love.

<https://blendle.com/shared>

Kopieer link

